

„SZÉP A VÁROS...”

A zilahi árvíz

Budapest, augusztus 7.

Zilah, melyet tessék Zilajnak mondani, ősi városka, régibb, mint ő maga hiszi. Tuhutum vezér korában is régi lehetett már, szláv, sőt már magyar is, mert bizony a magyarok nem a magyarok bejövetelekor jöttek ebbe az országba. Nagyszerű múltú, büszke fészek az egyesített Közép-Szolnok és Kraszna vármegyék, a mai Szilágymegye székhelye, még saját külön nemzeti himnusza is van, így kezdődik: „Szép a város a Meszes aljában...”. Valóban szép a város, szép és szegény, büszke és szegény, ahogy illik a nagyon régi nemességhez, az Időfélretolta; fényes címerű és kopott ruhájú arisztokráciához. Kikerülnek az utak e régi „Hadakútját”, nem őrzi Erdélyt, s régi nagy erejű iparosságát elölték a gyárak s a más városokat nöttető új viszonyok. Már a tímároknak s csizmadiáknak is befellegzett, mert még bocskor se kell annyi, mint régen: kevesebb bocskort nyű el ma a környéki oláh is. Pompás szőlőhegyei se hoznak sok hasznot, csak arra jók, hogy tüzes boraikkal a zilahi szőlősgazdák szívéből mosogassák a bánatot és a gondot. Voltaképpen ma már csak a Wesselényi Kollégium városa Zilah, az ősi „nagyiskoláé”, nekem is imádott alma materemé, hív sáfárjáé egy ősi, de mindig haladó kultúrának.

Folyója sincs Zilahnak, csak egy ágas patakja, a Zilah-patak, mely a Meszes vizét szállítja le s a szőlődombokét, de mindig illedelmesen, nagy bajok nélkül, csupán hébe-hóba némi diákos megvadulással. De árvizet nem ismer Zilah: a Tiszára és a szegedi árvízre gondol, ha el akarja képzelni az árvíz mivoltát, de hát erre az elképzelésre sincs szüksége. S egy júliusi hajnalon azután arra ébred Zilah, hogy vége a világnak, Ég és Föld megbolondult, s a Duna és a Tisza jöttek el hozzá duhaj látogatásra. Kik meredélyes utcákon laknak, leszaladnak a kertjeik aljára, hol a Zilah-patak kanyarog: egy kicsörtetett tenger röpit háztetőket, bútorokat, kisodort fákat s fuldokló, szédült állatokat. Jajgató emberek az utcán, vész hírek a lentesebb utcákról és terekről: egy halálra riadt hegyi városka, mely nem szokta meg, s nem is szereti a vizet, s most a feje fölött csapkod a pokolból jöhetett, piszkos ár. Néhány óra a megzavart nyugalom, megsebzett álom, méltatlan csoda s érdemtelen pusztulás minden hirtelen rémületével. A völgyes vidékről korán kelt emberek jönnek kocsin és gyalog a város felé, s az úton elébük nyargal az áradat, s menekülni alig-alig lehet. Délelőtt úgy-ahogy leszaladnak a vizek, s az iszapos utcákon, a nagyobb romlások tájékán seregül a kicsi város népe valami olyan egykedvűséggel, mintha Sztambulban volnánk, ahol csak a város fele része égett le. Ez a kicsi, a világból kimaradt város, mely utódokról utódokra örökíti a nagy szenzációt, hogy XII. Károly svéd király menekülőben Zilahon hált egy éjszakán, egy bőrre menő, rémes szenzációt már nem tud elfogadni. Váratlan és sok neki, csak jóval később jelentkezik valami különös derű az arcokon, valami szomorú büszkeségféle, hogy íme, mi tud Zilahon történni. De ezt a világgal is kéne tudatni, villan meg még később, ám a két vicinális vasutacska elsöpörte a víz, a hírvivő drótok póznái a földön hevernek, s Csucsra felé sincs út a postautomobiloknak: elhordott hidak előtt vesztegelnek ámuldozva. Estefelé mehet végre kerülő drótokon Budapestre a hír, s már estefelé jön a még szomorúbb hír: a zilahi hegyek megindultak, s a pincék és szüretelőházak szőlőstül, fástul helyükbe akarnak jönni a zilahiaknak. És holttesteket találnak fákból fönnakadva itt és ott, és este hét órakor megfeketedik a világ, s jön a második özönvíz. Szerencsére az első áradás majdnem mindent elvitt már, amit elvihetett, de a tornyokban harangoznak, a lakásukból kiöntött embereken kívül azok se tudnak aludni, akiknek még van lakásuk.

Három-négy nap múlva eszmél csak föl Zilah, a szép város a Meszes aljában, s koldusságában nagyszerű áldozatokkal siet segíteni a bajokon. Van panaszkodás, de olyan más, mint minden máshol volna: igen[,] ez a „Hadak útjának” volt a városa, a valamikori

tatárdulásoké, s egy kicsit török város ez a kálvinista város. És aki megközelítheti közeledő pincéit, bort hozat haza, s az emberek csöndesen koccintgatnak, nem éneklük ugyan a zilahi himnuszt, de halk, vontatott beszélgetésükből, mint zsoltár énekel ki, hogy az élet a csodáké, a sorsé, s megrendülni nem szabad sem az életen, sem a csodákon, sem a sorson. Hiszen mikor Etelközben voltunk, s ki-kicsaptunk prédára, hányszor jöttünk arra haza, hogy se feleségünk, se sátrunk, se gyermekünk, s lám, még mindig élünk.

Világ 1913. augusztus 8.

Ady Endre